

REMANENȚE ALE UNOR EFECTE DE FALIE

Dr. Gheorghe VĂDUVA

Résumé

L'espace, c'est un milieu qui assemble, ressemble ou divise les hommes. L'espace reçoit les qualités de l'homme et l'homme devient un miroir pur l'espace. Même c'il s'agit des actions complexes, comme par exemple, la guerre, l'homme amène avec soi-même son endroit. Les hommes sont séparés par les failles de l'esprit et par les failles de l'espace. Ça vient depuis toujours et fait partie de la géopolitique et de la stratégie...

Cuvinte-cheie: spațiu, coridor, strategic, conflict, război, confruntare, parteneriat

Spațiul de remanență a unor efecte de falie, în zona cea mai sensibilă a continentului european cuprinde, în principal, litoralul Mării Negre, de la gura Nistrului până la sud de Burgas, spațiul dintre Nistru și Prut, Câmpia Dunării și Podișul Moldovei, cu Poarta Focșanilor, Carpații cu Podișul Ardealului, Poarta Someșului și Poarta Mureșului, Câmpia Tisei și Câmpia Panoniei, Munții Balcani, Rodopi și Masivul Rila, Munții Bosniei, coridoarele Drinei, Moravei, Savei și Dravei și pe cel al Vardarului. Acest spațiu este mărginit, la est de Marea Neagră, la sud și sud-vest, de Munții Greciei, de Munții Bosniei, la vest de Alpii Austrieci, la nord-vest și la nord de Munții Slovaciei, Carpații Albi și de Podișul Galiției Orientale. Este caracterizat de o puternică compartimentare a terenului, precum și de o mare diversitate de forme de relief. Geografic, se află în partea centrală a Europei și se prezintă ca un imens golf care are în centru Carpații cu gâtuiturile de la Porțile de Fier și de la Prislop, Huta, Certeze, în zona Maramureșului Românesc.

Aceste două direcții operative debușează în Câmpia Tisei și în cea a Belgradului, Savei, Dravei și Panoniei, de unde se deschid alte direcții spre și dinspre Europa Occidentală. Câmpia Panoniei și cea a Tisei se prezintă ca un spațiu favorabil oricărei desfășurări strategice. Acest spațiu se poate constitui atât într-o bază de plecare la ofensivă strategică spre est sau spre vest, cât și într-un obiectiv important al ofensivei strategice dinspre vest spre est sau invers. Dinspre Câmpia Panoniei, spre exemplu, se deschid direcțiile: Budapesta, Viena, Petersberg (pe culoarul strategic al Dunării); Belgrad, Zagreb, Liubliana, Udine, Milano (pe coridorul operativ al Savei și Dravei și, dincolo de Udine, în Italia, pe cel al Câmpiei Padului); Vardar, Salonic; Budapesta, Bratislava, Brno; Belgrad, Sarajevo (pe valea Drinei); Belgrad, Skopje, Salonic (pe Valea Moravei și pe cea a Vardarului) etc.

Se adaugă la aceste direcții operative extrem de importante și cele care pătrund în Transilvania, prin Poarta Someșului și prin Poarta Mureșului. Nu este de neglijat nici direcția pe care o deschide Tisa, atât prin afluentul ei din spațiul Maramureșului românesc – Vișeu –, cât și varianta nordică, transcarpatică, prin Galiția Orientală, spre Nistru (Tisa și Prutul izvorăsc, ca și Nistrul, din același masiv muntos). Ar mai fi de adăugat că, așa cum Tisa face legătura cu bretela moldovenească și, deci, cu culoarul strategic care se deschide din Galiția Orientală, pe la nord de Carpați și Alpi și ajunge până în Normandia, și cele două direcții, care pătrund în Transilvania prin Poarta Someșului și prin cea a Mureșului, deschid, prin Bazinul Intracarpatic, Depresiunea Bârsei și trecătorile (pașii) Ghimeș-Palanca, Bicz, Întorsura Buzăului, Bratocea, Predeal și Giuvala, Poarta Focșanilor și bretela podișului Moldovei.

Se deschide, de asemenea, o direcție de la Șviștov, prin Pasul Sipka, Iambol, Edirne, prin Tracia Orientală, spre Marea Marmara, precum și cea deschisă de fluviul Marița, spre Sofia și, de acolo, pe valea Iskărului, spre Dunăre.

De fapt, întreaga valoare a culoarului strategic al Dunării se rezumă la posibilitatea desfășurării unor acțiuni de mare amploare, cu toate categoriile de forțe armate (dar nu numai) în acest spațiu al Dunării Inferioare (între Viena și Sulina), Carpaților și Balcanilor.

Aceste considerații sumare rezultă din investigarea trecutului, din analiza marilor confruntări care s-au desfășurat în acest spațiu. Pentru că nu numai spațiul în sine este important. Oamenii sunt, de

fapt, cei care îi conferă valoare strategică. Oamenii și evenimentele. Când ne gândim la acest spațiu, avem în vedere marile linii de forță pe care s-au mișcat și se mișcă populațiile, zonele de confruntare, obiectivele urmărite, modul cum s-au stabilit frontierele, percepția spațiului-izvor de către populațiile de aici, relațiile dintre ele, confruntările și rezultatul lor, constituirea statelor naționale, aspirațiile, speranțele, împlinirile și dezamăgirile lor, confruntările de interese, factorii de stabilitate și cei de instabilitate și, mai ales, faliile care s-au tot deschis și rareori s-au închis în acest spațiu și pe aceste culoare.

Linii nefaste, niciodată șterse pe deplin, deseori invocate și rareori uitate. Deci, istoria, cu tot răul și cu tot binele ei, prezentul și orizonturile. Uneori, credem că am uitat-o, dar evenimentele ne aduc rapid cu gândul pe pământ, pentru că, spre deosebire de oameni, care sunt trecători, pământul are memorie eternă.

Noua politică care are ca obiectiv realizarea unității europene, conceptul de securitate și apărare europeană și cel de securitate regională, cel de descurajare a tensiunilor, crizelor și conflictelor par a-și impune forța și în această zonă extrem de diversificată, de chinuită, de tensionată. Aceasta, după ce o parte din tensiunile acumulate s-au declanșat, după ce Iugoslavia de după primul război mondial s-a destrămat, Ungaria, România, Bulgaria, Slovenia, Slovacia și Albania fac deja parte din NATO, iar spațiul ex-sovietic își caută, încă, intens, dar răbdător, cu febrilitate și dramatism, noua lui identitate. Deși toată lumea este convinsă că, și în spațiul la care ne referim, este nevoie de stabilitate, de bună vecinătate, de armonie, de încredere reciprocă, este foarte greu să se treacă peste rănile trecutului, să se uite ce a fost, să se ia totul de la început ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Există însă această voință. Și acest lucru este foarte important. Evenimentele din fosta Iugoslavie, intervenția NATO, bombardarea Serbiei... au trecut. Și-au îndeplinit rolul lor, cât a fost și cum a fost și au dispărut. Forța nu rezolvă, ci doar impune... Or, adevărata construcție se face prin puterea și voința de a construi, nu de a impune. Este, de altfel, unica posibilitate de a exista și coexista în acest spațiu.

Migrațiunile și mai ales cele trei imperii – habsburgic, otoman și țarist – au amestecat populațiile, au creat privilegiile pentru unele și dezavantajele pentru altele. Se afirmă adesea că obstacolul cel mai greu de escaladat în reconcilierea zonei îl reprezintă cel psihologic. Există, după cum susțin unii, puternice complexe de natură psihologică create prin secole, care nu pot fi depășite cu ușurință, puternice falii care nu pot fi cu ușurință umplute. Ele fragmentează încă Balcanii de Vest, cu toată prezența celor două misiuni europene acolo – Althea și Artemis –, mențin un referendum mai mult de orgoliu decât teritorial și, poate, psihologic greco-turc pe seama unor insulițe, de fapt, pe seama unui efect de falie rămas din vremuri care ar trebui să fie uitate. Dar oamenii nu uită niciodată nimic. Pentru că nu-i lasă pământul să uite. Pământul lor, al oamenilor... Iar memoria pământului, ca și memoria colectivă, este, de cele mai multe ori, mult mai tare ca viața.

Probabil că există și astfel de complexe, deși ne îndoim. Există însă idealuri care își au izvoarele și rădăcinile în istorie. Ele nu sunt congruente, pentru că populațiile din acest spațiu n-au fost niciodată lăsate să conviețuiască în pace și bună înțelegere. Ele sunt concurente și, în multe privințe, divergente. Și chiar dacă interesele de moment le mai estompează într-o oarecare măsură – destrămarea sângeroasă a fostei Iugoslavii reprezintă un exemplu care n-ar trebui tratat cu ușurință –, optimismul și încrederea în viitor ar trebui să domine.

Din păcate, în această zonă, se mai privește încă peste frontiere, se proiectează regionalizări și parteneriate de tot felul, dar încrederea reciprocă se construiește foarte greu. Știm că unele dintre cercurile revanșarde privesc cu nostalgie crestele munților care înconjoară bazinul Dunării Mijlocii și își spun că pe aici a trecut cândva o frontieră. Sârbii nu pot uita niciodată Câmpia Mierlei (Kosovo Polje) din 1389 unde, deși au fost învinși, au dovedit că știu să se bată pentru țara lor, pentru dreptul lor, pentru valorile lor. Atunci și acolo, în acea bătălie, românii i-au ajutat. Ce s-a ales din Kosovo, care, odinioară, era inima Serbiei? Kosovo a devenit o țară. O țară suverană și independentă. Așasunt vremurile. Vremurile și vremuirile au plouat în această inimă nori grei de furtună, au transformat-o într-un câmp de bătaie, apoi într-o băltoacă liniștită, murdărită și înșelătoare. Pentru că o nouă Câmpie a Mierlei s-a deschis și s-a închis aici, la sfârșitul unui zbcuciat mileniu, când s-au năpustit asupra acestui spațiu tunurile, ura și intoleranța și tot ce au avut mai distructiv niște tabere aflate pe o falie ce se credea că ar fi dispărut. Pentru a intra așa cum se cuvine în mileniul trei. Și s-a intrat cu atacurile teroriste de la World Trade Center, unice și tragice în istoria atât de dramatică a omenirii, cu înghețarea unor conflicte și cu izbucnirea altora.

Românii privesc și ei spre Nistru și spre Tisa, două ape care izvorăsc din același masiv muntos cu Prutul și care delimitează un areal al strămoșilor lor. Ce s-a ales de malurile acestor ape locuite odinioară de români? Și dacă între Nistru și Prut, cu toată stăpânirea rusească de la 1812 încoace, au mai rămas vreo 4 milioane de români, pe malul stâng al Tisei numărul lor s-a redus, în opt decenii, la vreo 25.000 (după statisticile ungare).

Croații, slovenii, macedonenii, bosniacii și, acum, și muntenegrenii și kosovarii s-au separat de sârbi și au devenit independenți în țările lor. Într-o epocă a globalizării entitățile și etniile se vor independente. Iată unul dintre marile paradoxuri ale acestui timp și ale celor care vor veni.

Există însă și o teorie potrivit căreia marile democrații trebuie să fie federale. Federalitatea dă șanse entităților să-și manifeste nu doar prezența, ci și identitatea. Dar și această teorie pare a fi tot un compromis. Sau o convenție. Pentru că, adesea, statul politic include, în arealul său, areale încă separate prin adevărate falii, unele chiar de valoare strategică. Una dintre acestea a fost trasată, în 1812, pe Prut, prin inima Moldovei, și așa a rămas până în ziua de azi. Probabil, în mod reflex. Sau doar ca o remanență. Sau, cine mai știe...

Aici, în acest spațiu, s-au jucat câteva dintre marile stratageme sau dintre marile configurări și reconfigurări geostrategice ale lumii. Odinioară, în vremea imperiilor, întregul spațiu românesc era fie zonă de falie între aceste uriașe entități politice (ne referim la cele trei mari imperii), fie zone tampon, dar totdeauna zone de siguranță strategică. Trei dintre cele patru mari coridoare strategice încep din această zonă, iar Carpații se află în centrul lor.

Culoarul strategic baltic este unul de manevră exterioară esențială. Pe aici a trecut flota rusească, în 1905, care a ajuns, ocolind Europa și India, până la Tushima, unde a fost scufundată de flota japoneză. Și tot aici, în timpul Războiului Rece, se concentrau două mari tipuri de manevre – una a forței NATO și cealaltă a forței Tratatului de la Varșovia, în speță, cea sovietică, pentru manevra pe direcții exterioare, în cazul unui război Est-Vest. Acum, pe acest coridor strategic, s-a construit magistrala petrolieră North Stream, care se află deja în funcțiune și pompează petrolul din Rusia până în Germania. Ieri inamici, azi, parteneri strategici.

Culoarul strategic central european începe din Galiția Orientală, trece pe la nord de lanțul muntos european și ajunge până în Normandia. Marile capitale europene se află pe acest culoar, care reprezintă un fel de bulevard strategic al Europei, de-a lungul și de-a latul căruia s-au dus toate marile războaie, din antichitate până în prezent și, probabil, nici viitorul nu va ocoli acest spațiu.

Culoarul strategic al Dunării își are și el importanța lui politică, economică și din foarte multe alte perspective. De remarcat, totuși, că Dunărea, chiar și în vremea limesului roman, n-a fost zonă de falie, ci, dimpotrivă, de-a lungul ei, s-au realizat totdeauna confluente strategice de foarte mare anvergură. De aceea, culoarul strategic al Dunării, departe de a fi zonă de falie, a fost totdeauna cale de comunicare, coridor logistic, cale de navigație și liant. Dunărea a fost doar un drum de-a lungul căruia s-au mișcat și s-au statornicit populațiile, dar, în vremuri conflictuale, s-au efectuat pe aici și manevre strategice cu mari grupări de forțe. Asemenea manevre sunt numeroase. Una dintre ele, este cea efectuată de legiunile lui Traian în războiul din 101-102 și în cel din 105-106 împotriva regelui Decebal. Tot pe aici s-au derulat o parte din cruciade, iar cele două războaie mondiale n-au ocolit defel bătrânul fluviu european. Astăzi, Austria, țară situată chiar în miezul acestui coridor strategic, a devenit țară de tranzit energetic. Petrolul se împacă foarte bine cu obiectivele unice din această zonă, cu valsurile celebre ale lui Straus și cu minunile unei civilizații care a generat nu doar războaie, ci și p incomensurabilă cultură.

Nici *culoarul strategic maritim* n-a fost zonă conflictuală permanentă. Bătăliile pentru strâmtoni (este vorba de Bosfor și Dardanele) și pentru supremația în Mediterana nu au fost chiar atât de spectaculoase. Totuși, în spațiul maritim sau în imediata lui vecinătate, s-au trasat unele falii ale căror efecte le suportăm și azi. Este vorba de falia dintre creștinism și islamism, dintre civilizația occidentală și cea musulmană, dintre ortodoxism și catolicism, după schisma de la 1054, dar și de alte numeroase falii care au rezultat dintr-o construcție geopolitică arbitrară și dramatică.

Prima rocadă de importanță strategică dintre aceste trei mari culoare strategice o reprezintă teritoriul dintre Prut și Nistru. Această rocadă nu se întinde până la Carpați, pentru că zona dintre Prut și lanțul Munților Carpați a reprezentat, în acele vremuri, o zonă de siguranță strategică pentru Imperiul țarist, în timp ce teritoriul dintre Dunăre și lanțul Munților Carpați reprezenta o zonă de siguranță strategică pentru Imperiul otoman. În antichitate, aceeași regiune fusese zonă de siguranță strategică pentru Imperiul roman. De îndată ce acesta a trecut Dunărea și și-a cucerit propria zonă de

siguranță strategică, s-a declanșat procesul de erodare și de prăbușire. Probabil că Imperiul otoman a învățat câte ceva din această lecție a istoriei și nu s-a grăbit să treacă prea des și prea hotărât la nord de Dunăre, în zona spațiului românesc, chiar dacă, pe coridorul strategic al Dunării, a ajuns până la porțile Vienei.

Zonele de siguranță strategică trebuie să fie suficient de mari, pentru a permite efectuarea manevrei strategice pe direcții exterioare, dar nu prea mari pentru a pune probleme de suveranitate, independență, sau pentru a se transforma într-un posibil inamic pentru marile imperii. Or, țările românești de la sud și est de Carpați erau ideale pentru așa ceva. Unite, ar fi putut pune însă probleme. De aceea, aceste mari imperii au avut, într-un fel, „grijă“ de ele, acordându-le mici „atenții“ protecționiste, pedepsindu-le din când în când pentru vreun început de necumințenie, dar nelăsându-le, practic, nici o șansă să se transforme, împreună – eventual, împreună și cu spațiul transilvan –, într-o entitate cu pretenții la suveranitate, independență și putere. Oamenii din aceste spații binecuvântate de Dumnezeu și, în același timp, blestemate de soartă, la fel ca și unii dintre conducătorii lor cinstiți și curajoși, au fost nevoiți să se gândească doar la supraviețuire.

Imperiul habsburgic nu a avut unde să-și mai rezerve o zonă de siguranță strategică (zonă tampon) și atunci a realizat una interioară, la adăpostul Carpaților de Curbură, aproximativ în spațiul de azi al județelor Covasna, Harghita și o parte din Mureș. Acest spațiu a fost colonizat la început cu teutoni, apoi, în secolele XII-XIII, cu secui. Misiunea lor era să păzească frontierele estice ale Imperiului, dar mai ales să creeze aici un spațiu cu totul special. Acest spațiu avea o importanță foarte mare pentru Imperiul habsburgic, din cel puțin trei motive:

- reprezenta un spațiu flexibil de siguranță strategică interioară, înapoia unui obstacol puternic – lanțul muntos – și sprijinit pe forme puternice de teren din podișul Transilvaniei, îndeosebi pe Munții Perșani;

- reprezenta o zonă din care se putea efectua, în caz de război, manevra strategică pe direcții interioare către cele două mari culoare strategice – cel care începea din Galiția și cel al Dunării;

- permitea debarșarea rapidă, prin Poarta Focșanilor, la Gurile Dunării și, într-o perspectivă mai îndepărtată, după cum spune Iuliu Maniu în una dintre lucrările sale, cucerirea acestora în vederea realizării unei ieșiri la Marea Neagră.

Chiar dacă acest spațiu din interiorul curburii Carpaților nu a fost folosit niciodată pentru așa ceva, nu încapă nici o îndoială că el avea aceste valențe de care nu se poate ca Imperiul austro-ungar să nu fi ținut seama. Oricum, efectul de falie produs atunci se menține și azi.

Așa cum am afirmat mai sus, marile imperii ale acelor vremuri, ca și marile entități dinaintea lor, chiar și cele din antichitate, marcate semnificativ de expansiunea Imperiului roman și de activarea foaierului perturbator, situat, după cum se știe, între nordul Mării Caspice și Manciuaria, nu puteau permite unitatea sau unificarea spațiului românesc.

Efectele de zone de siguranță strategică sau de zone-tampon, care sunt, la urma urmei, și efecte de falie, se simt încă și azi, în general, prin modul cum este privit și tratat spațiul românesc.

N-a trecut, totuși, nici un secol de la realizarea unității spațiului românesc într-un stat politic, într-un stat național unitar. Timpul istoric este prea scurt pentru ca astfel de efecte să fi fost resorbite. Și chiar dacă nouă ne place să credem că nu se poate pune la îndoială unitatea spațiului românesc, pe care noi îl considerăm un spațiu-izvor, un spațiu generator de stabilitate și de siguranță, nu toată lumea este de acord cu ceea ce credem noi. Samuel P. Huntington, spre exemplu, delimitează clar, printr-o linie categorică, de tipul celei pe care a trasat-o Stalin cu creionul roșu peste Moldova, civilizația occidentală de cea ortodoxă. Această linie trece pe la est de țările baltice, pe care Huntington le consideră ca făcând parte din civilizația occidentală, pe la est de Ucraina subcarpatică, pe lanțul Munților Carpați, despărțind România în două – una ortodoxă și una (Transilvania) occidentală –, printre Croația și Serbia, pe la est de Slovenia și pe undeva prin interiorul ținutului Bosniei și Herțegovinei, despărțindu-i pe catolicii de acolo de ortodocși și musulmani. Trebuie să reamintim aici că ilustrul profesor de la Harvard împarte lumea, pe criterii, desigur, discutabile, în șapte (sau opt) civilizații – sinică, hindusă, japoneză, islamică, africană, ortodoxă și occidentală, la care se adaugă și cea latino-americană, cea de a opta, dar care poate fi foarte bine integrată și în civilizația occidentală.

Noi nu credem că lumea poate fi redusă doar la aceste civilizații, dar subiectul a fost și încă este și acum controversat. Oricum, profesorul Huntington ne-a reamintit că nu suntem uniți, unitari și solidari, că civilizațiile ar putea fi chiar entități generatoare de războaie. Noi știam că civilizațiile nasc valori, nu războaie. Interesele, deci politicile produc războaie, nu civilizațiile.

Deși, acest mod tranșant de a trage linii între civilizații prin mijlocul unor state politice, sau prin inima unui continent pare bizar și ofensator, profesorul de la Harvard sesizează o realitate dramatică. Din păcate, chiar și acolo unde se consideră că nu se pune la îndoială entitatea, stabilitatea și unitatea unui spațiu, se manifestă destul de serios acest efect de falie. L-am sesizat și noi într-o carte intitulată „Nori pentru mileniul trei“, apărută în 1998, la Editura Național. Mulți oameni fac diferențe între Moldova, Regat și Transilvania, ca și cum ar vorbi de trei surori sau de trei frați crescuți pe alte continente și „obligați“ sau sortiți să se reîntâlnească și să trăiască împreună. Însăși stema țării nu are ca logo un simbol al unității, ci mai multe simboluri ale provinciilor de odinioară, provincii care, astăzi, nu mai există. Ca să nu mai vorbim de cele câteva proiecte de autonomizare a ținutului secuiesc, adică a zonei de siguranță strategică spre est a fostului imperiu.

Se poate ca astfel de falii să fie sau să fi fost artificiale. Totuși, ele nu se estompează, ci se adâncesc. În mare parte, populația de etnie română a părăsit practic județele Covasna și Harghita. Acest lucru este un fapt împlinit care adâncește efectul de falie etnică, produs în vremea imperiilor și perpetuat până în zilele noastre, nu ca o fantasmă a istoriei, ci ca o realitate bizară și periculoasă.

Desigur, spațiul românesc nu se aseamănă cu cel al Balcanilor de Vest sau cel caucazian, chiar dacă unii încearcă să facă și astfel de asocieri. Acolo, în Balcanii de Vest, s-a tras o linie categorică între musulmani, slavi și occidentali, fără să se țină seama că, de fapt, acolo s-au întâmpnat, de-a lungul timpului, lucruri greu de explicat și de corectat. De exemplu, musulmanii din Bosnia sunt, în majoritate, slavi trecuți la islamism, albanezii sunt urmașii vechilor iliri, ortodocșii sunt, de regulă, slavi, iar catolicii sunt tot slavi catolicizați.

Odinioară, pentru a-i sedentariza pe slavii migratori și a le opri expansiunea lentă și sigură spre Vest, Occidentul le-a catolicizat avangărzile... Desigur, problema aceasta nu mai are nici o importanță acum. Dar efectele de falie ale acelor vremuri vor dura secole. Ele îngreunează procesul de unificare deplină a continentului, mențin încă prejudecăți și temeri, în timp ce populațiile din zonele sensibile suportă consecințele.

Aceste falii nu sunt numai în Balcanii de Vest, în Caucaz, ci și în Spania, în Marea Britanie, în Italia, în Franța, în Germania. Democrațiile și chiar federalizarea au rezolvat o parte dintre efectele de falie, dar dacă analizăm mai atent motivele pentru care francezii și olandezii au respins proiectului Constituției Europene, vehemența cu care unii contestă procesul de globalizare, dificultățile economice, politice, sociale și chiar culturale pe care le întâmpină extinderea Uniunii Europene, problematica financiară, cea a resurselor, a migrației, a coridoarelor pe care se derulează traficul de droguri, de persoane și de arme, acțiunile teroriste și alte fenomene ce macină încă vechiul continent și, într-o măsură și mai mare, spațiul românesc, ajungem la concluzia că, de-a lungul timpurilor, nu s-a schimbat mare lucru. Poate doar tehnologia, comunicațiile, forța economică și nevoia din ce în ce mai mare de resurse și de piețe...

Ultimele două state care mai mențineau încă ce a mai rămas din Federația Iugoslavă – Serbia și Muntenegru – s-au despărțit în bună pace, după voia lor, a Europei și a lui Dumnezeu, semn că nici federațiile nu pot rezolva chiar toate problemele, urmând ca, în viitor, fiecare dintre aceste țări să-și continue drumul ei european. La scurt timp, s-a desprins și Kosovo de Serbia și a devenit cea mai tânără țară independentă și suverană de pe glob. Problema este dacă această destrămare extrem de sângeroasă a fostei Iugoslavii nu a creat sau nu a adâncit noi falii strategice care vor dura sute de ani. Pentru că, indiferent ce s-ar spune, oamenii de acolo pot uita sau ierta, dar memoria lor colectivă nu va uita și nu va ierta niciodată nimic din ce a fost.

Altădată, spuneam că unirea face puterea. Acum oamenii din această parte a Europei acționează invers, ca și cum n-ar avea nevoie de putere, ci doar de libertatea de a se separa unii de alții și a se supune altora, de prin alte părți ale lumii. Așa a fost de când e lumea. Pe cine nu-l lași să moară nu te lasă să trăiești. Dar libertatea este uneori mai scumpă decât puterea, deși nu poate exista putere adevărată acolo unde nu există libertate adevărată.

Ucraina își construiește și ea, la rândul ei, o filosofie pe care, poate, nouă ne vine destul de greu s-o identificăm, s-o definim și s-o înțelegem pe deplin. Dar Ucraina este o țară mare, marcată și ea de numeroase falii – unele, activate deja în timpul Revoluției Portocalii – căreia Rusia, NATO, Uniunea Europeană și întreaga planetă i-au acordat, la vremea respectivă, o atenție specială, mai mult sau mai puțin cuvenită. Republica Moldova, sătulă, poate (sau nu, cine știe?!), de stăpânirea sovietică (care mai are încă destule efecte remanente) și dezgustată de condiția ei de soră săracă a României și de fost „batalion disciplinar“ din vremea când a făcut parte din spațiul românesc, își caută cu febrilitate un

drum european. Sperăm să-l găsească, deși spațiul ei este măcinat de numeroase falii, consecințe intempestive ale condiției ei de primă rocadă strategică între cele trei mari culoare de care am amintit mai sus. Tocmai pentru că Dumnezeu a așezat acest spațiu între Prut și Nistru, Imperiul țarist, în confruntare (dar și în parteneriat rezonabil) cu cel otoman și cu cel habsburgic, a avut toată grija să stimuleze înlăturarea românilor de la Gurile Dunării, din zonele Kahul, Ismail, și din nordul Bucovinei, adică de la intrările în cele trei mari culoare strategice. Mai mult, imediat după război, frontierele între Ucraina și Moldova au fost stabilite în așa fel încât nici un picior de român (moldovean) din Republica Moldova să nu se mai afle în apropierea gurilor Dunării și în nord. Aceste zone au fost atribuite Ucrainei și acolo au rămas. În 1948, a fost luată și Insula Șerpilor, pentru a fi plantat acolo un radar puternic care să supravegheze Gurile Dunării și Marea Neagră, până la strâmtoare. Interes strategic, ce să-i faci! Dar nu al nostru.

Nu se discută, desigur, problema frontierelor. Așa au fost stabilite după război, așa le vrea Europa, așa rămân! Se discută însă problema faliilor care s-au creat de-a lungul secolelor, care ne marchează viața și peste care nu se poate trece atât de ușor. Faliile totdeauna separă, pe când frontierele europene de azi încep să se transforme, din linii care separă și opun, în linii care unesc și integrează.

Reprezentanții Rusiei n-au dat curs multora dintre inițiativele românești privind, spre exemplu, forumul Mării Negre, desfășurat la București, în anii trecuți, iar acest lucru spune foarte mult. Desigur, Rusia are alte preocupări mult mai importante acum – consolidarea economică, financiară și tehnologică, acordul de colaborare și parteneriat strategic cu Uniunea Europeană, parteneriatul strategic cu China și cel cu Statele Unite, problema frontierelor etc. –, dar această țară este unul dintre cei mai importanți parteneri la Marea Neagră, pentru că este deținătoare a unor uriașe resurse energetice, a unei forțe militare redutabile și a unei îndelungate prezențe în această zonă. Probabil că toți cei care se ocupă de unificarea continentului european, de realizarea unei entități europene puternice, credibile și prospere vor înțelege că nici una dintre vechile falii – religioase, economice, culturale, politice, civilizaționale, etnice etc. – nu va putea fi cu adevărat înlăturată fără participarea semnificativă a Rusiei și a Turciei, două țări euro-asiatice.

Lipsa unor reprezentanți ai Rusiei de la întâlnirea de la București și de prin alte părți privind problematica Mării Negre poate să fie și un răspuns la unele afirmații mai mult sau mai puțin metaforice de tipul „Marea Neagră – lac rusesc, Marea Neagră – lac turcesc...”, ca să nu mai vorbim de ostilitatea creată în Caucaz și de demonstrația de forță făcută de ruși în Georgia...

Oricum, semnificativ este că se încearcă tot ce este posibil pentru a se reduce acest efect de falie care macină încă viața Europei și a Europeanilor. Acest efect precede și urmează păcilor de la Westfalia, iar estomparea lui va mai dura. Grecia și Turcia nu-și dispută nu numai insula Cipru, care a intrat în Uniunea Europeană, iar platoul continental al Mării Egee este suficient de mare pentru toată lumea, mai ales pentru cei care vor doar să vadă, la un preț rezonabil, acele minunate insule care au întemeiat legenda și civilizația în care trăim, ci și propria lor proiecție în viitor. Saddam Hussein, în Golf, a fost împușcat, a și putrezit, și nu mai poate sfida tribunalul care l-a judecat și l-a spânzurat, într-un mod pe măsura lui, și căldurile dintre Tigru și Eufrat și nu-i mai pasă dacă Turcia, prin vreun mare baraj denumit Atatürk sau altfel, va opri jumătate din apele celor două fluvii, perla Mesopotamiei, (barajul a fost deja construit de mult vreme), și nici de avioanele americane, britanice sau cu alte însemne care au acum la dispoziție tot cerul Bagdadului și al Irakului și nu doar niște zone de exclusivitate, ca odinioară. Turcia se va război în continuare cu extremiștii kurzi, cu terorismul, cu seismele și cu toți cei care-i fac necazuri, dar se pare că și cu Siria, lovind, în elul acesta, indirect, rivalul său de secole, încă din vremea Imperiului Persan – Iranul. Pentru că este Turcia a 80 de milioane de oameni și nimeni nu îndrăznește să-i sufle în ciorbă, în timp ce israelienii și palestinienii când sunt pe punctul de a pune în operă un acord mediat de americani sau o foaie de parcurs cu ziduri și terorism disperat, când sunt cu glonțul pe țevă. Acum, avioanele Tsahalului așteaptă permisiunea de decolare pentru a lovi instalațiile nucleare ale Iranului, așa cum au făcut-o, în 1981, cu cele reactorul nuclear experimental Osirak, montat de francezi la sud de Bagdad.

Spațiul nostru este, deocamdată, liniștit, iar încercările de a-l tulbura, pe traseele unor vechi falii, încă nedispărute, nu sunt sortite vreunei izbânzi. Deși ar trebui să suflăm totuși și în iaurt. Necazurile, pentru noi, nu vin neapărat de la alții, ci de la proprii noștri conducători care uită că statul nu este vâtaful națiunii, ci slujbașul ei.

Războiul nu mai amenință nici Balcanii, nici Caucazul, iar de spațiul românesc nici vorbă să se poată apropia. Sunt însă destule conflicte înghețate în jur, fierbe Orientul Mijlociu și Nordul Africii și se apropie o primăvară frumoasă și, poate o vară foarte fierbinte.